

PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTUR PRZESTRZENNYCH MAŁYCH MIAST WIELKOPOLSKI. WYBRANE ZAGADNIENIA NA PRZYKŁADZIE BUKU I STĘSZEWA

Rafał Graczyk

Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego, Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej
Institute of Architecture and Physical Planning, Faculty of Architecture, Poznan University of Technology
ul. Nieszawska 13c, 61-021 Poznań

Streszczenie. Przemiany cywilizacyjne i ekonomiczne, takie jak: rozwój demograficzny, komunikacyjny, gospodarka rynkowa, wpływają znacząco na zmiany przestrzenne polskich małych miast. Nowe tendencje rozwojowe powodują, że dawny hierarchiczny system miasta z dominującym śródmieściem pełniącym rolę centrum ulega przekształceniom. Przestrzeń śródmiejska zaczyna podlegać stagnacji w związku z aktywizacją przestrzeni podmiejskiej, która charakteryzowała się zawsze wolniejszym rozwojem. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w miastach znajdujących się w strefie oddziaływania dużej aglomeracji miejskiej.

Słowa kluczowe: kompozycja, małe miasto, przedmieście, śródmieście

WPROWADZENIE

Badania opisane poniżej wykonano na przykładach małych miast powiatu poznańskiego: Buku i Stęszewa, znajdujących się w przedziale 5–10 tys. liczby ludności i zamykające się w przedziale 3–8 km² powierzchni, ponieważ współczesne małe i średnie miasta w pełni odpowiadają tradycyjnemu modelowi małego miasta.

Praca dotyczy zagadnień krystalizacji przestrzeni opartej na relacji śródmieścia i przedmieścia miast z uwzględnieniem czynników demograficznych i zainwestowania terenu. Relacja śródmieście i przedmieście staje się obecnie najistotniejszym problemem w tworzeniu harmonijnej struktury przestrzennej miasta. Skalę miasta określa jego powierzchnia, ale przede wszystkim liczba mieszkańców.

Buk jest miastem o dużym zainwestowaniu w przemysł, położonym przy węźle autostradowym, Stęszew jest miastem turystyczno-wypoczynkowym z czynnymi kąpieliskami, wyróżnia się malowniczym położeniem ze względu na bliskość Wielkopolskiego Parku Narodowego. Przypatrując się rozwojowi miast powiatu poznańskiego znajdującego się w grupie wielkości 5–10 tys. (tab. 1, 2)

można stwierdzić że w większości miast nastąpił przyrost ludności od $\sim 0,23\%$ do $\sim 1,47\%$, w niektórych przypadkach, jak np. w Buku, zanotowano ujemny przyrost wynoszący $0,08\%$. Decydujący wpływ na rozwój demograficzny miasta ma funkcja, jaką ono pełni w systemie osadniczym [Zaniewska 2004] oraz ciekawe położenie pod względem krajobrazowym lub historycznym [Czarnecki 1948]. Według danych GUS zmiany prognozowane przyrostu populacji ludzkiej dla woj. wielkopolskiego to wzrost liczby mieszkańców o ok. $4\text{--}5\%$ (~ 155 tys.); w 2020 r. województwo może liczyć ok. 3,5 mln mieszkańców, w tym: ok. 2,1 mln ($\sim 59\%$) w miastach, natężenie migracji ludności z dużych miast na tereny podmiejskie małych miast nastąpi głównie w obszarze aglomeracji poznańskiej, przyrost ludności w powiecie poznańskim może osiągnąć powyżej 20% .

Tabela 1. Przyrost demograficzny w małych miastach powiatu poznańskiego

Table 1. Demographic growth in small towns in Poznan district

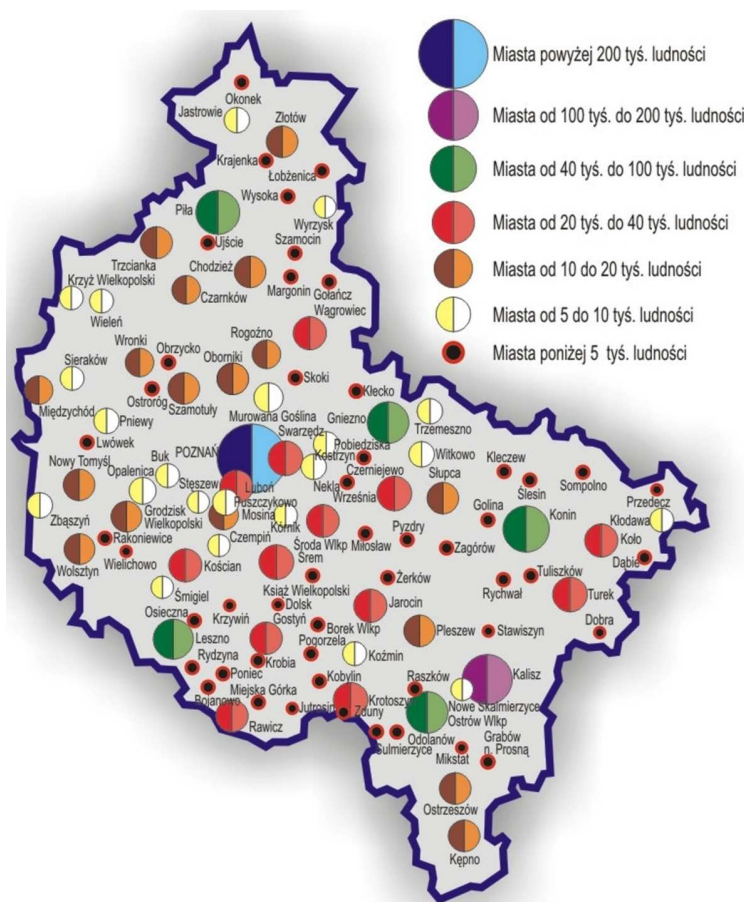
Miasto Town	2004	2005	% w stosunku do roku poprzedniego (+,-) % compared with previous year (+,-)	Ogólnie, % Total, %
Murowana Goślina	9,818	9,841	+ 0,23	$\sim 0,85$
Puszczykowo	9,069	9,193	+ 1,36	
Kostrzyn	8,374	8,448	+ 0,88	
Pobiedziska	8,175	8,239	+ 0,78	
Kórnik	6,714	6,813	+ 1,47	

Wspólną cechą analizowanych miast jest położenie w zasięgu oddziaływania Poznania w odległości do ~ 30 km, a liczba ludności waha się w granicach od 5 tys. do 10 tys. Miasta te pełnią funkcję ośrodków administracyjnych w gminach (ryc. 2). Położone są wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych albo w ich pobliżu. Są to przeważnie drogi krajowe lub drogi wojewódzkie.

Stan badań. Współczesne zasady kształtowania miast wskazują na fakt, że rola i znaczenie przestrzeni miejskiej staje się jednym z bardziej istotnych elementów struktury przestrzennej regionu. H. Zaniewska bada i analizuje układy przestrzenne i funkcjonalne współczesnych małych miast oraz powiązania przestrzenne miast z regionem i gminą – powiązania z obszarami wiejskimi i na tej podstawie przedstawia ich obecny oraz przyszły rozwój [Zaniewska 2004]. E. Bagiński zajmuje się w swoich badaniach problematyką małych miast jako ogniw w sieci osadniczej, które odbierać można w wielu aspektach: kulturowych, demograficznych i społecznych [Bagiński 1998]. S. Gzell bada małe miasta pod kątem cech posiadanych przez daną jednostkę osadniczą, które należy podtrzymywać dla poprawnego funkcjonowania miasta [Gzell 2004].

ROZWÓJ MAŁYCH MIAST REGIONU WIELKOPOLSKIEGO

Retrospekcje historyczne badanych małych miast wykazują mocną dominację śródmieścia oraz brak zauważalnej relacji między śródmieściem a przedmieściem. Przedmieście stanowiło mało znaczący element i było raczej uzupełnieniem tkanki miejskiej. Rozwój wielkopolskich miast przebiegał w większości wypadków w sposób bardzo podobny do siebie z racji zarówno czynników historycznych, jak i gospodarczych. Wielkopolska w małym stopniu była podzielona między zaborców, tylko część pld.-wsch. Znajdowała się pod zaborem rosyjskim. Pozostała część była pod panowaniem pruskim. Charakterystyczne pozostało dla Wielkopolski wielkość miast w zależności od danego zaboru. W części pld.-wsch. byłego zaboru rosyjskiego najwięcej jest miast poniżej 5 tys., na obszarach zaboru pruskiego występują miasta większe (ryc. 1).

Ryc. 1. Wielkość miast Wielkopolski określona liczbą ludności, opr. autor na podstawie danych GUS 2007

Fig. 1. Graphic scheme of different town sizes in Wielkopolska region

W kompozycji takich miast obowiązywała zasada hierarchii oraz podporządkowania elementów podrzędnych elementom dominującym danego miejsca. Miejsca o szczególnym znaczeniu zawsze były podstawą kształtowania określonych struktur przestrzennych. Wokół tych miejsc – posiadających „genus loci” – tworzyła się tkanka miejska, ale to właśnie ona decydowała o wartości i relacji miasta z otoczeniem. Współcześnie rozwój miast podlega cały czas wpływom tych czynników. Oddziaływanie tych czynników najlepiej widoczne jest w małych miastach niż w dużych aglomeracjach, które w większości przypadków wchłonęły okoliczne miasteczka i osiedla pod swoją administrację.

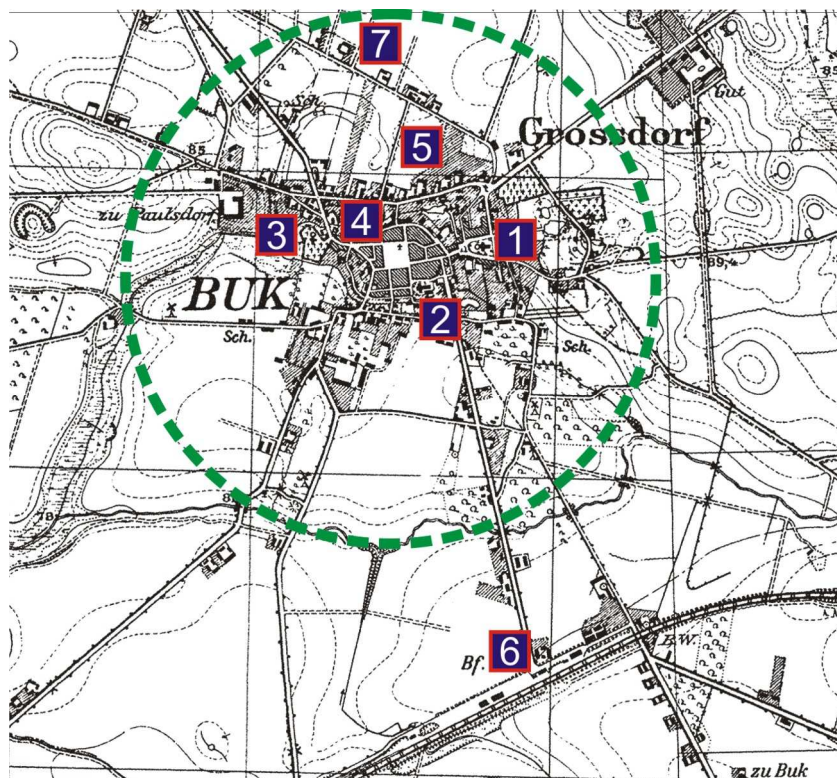
Rozwój małych miast zlokalizowanych w sferze oddziaływania wielkich aglomeracji wiąże się z procesem suburbanizacji [Grochowski 2004]. Sąsiedztwo wielkiej aglomeracji powoduje wzrost atrakcyjności terenów miast podmiejskich pod względem inwestycyjnym. Zachodzi zjawisko przyciągania wielkich inwestorów budowlanych i obserwuje się wzrost sprzedaży i budowy mieszkań.

Rozwój miast Wielkopolski na przestrzeni wieków. Wiele z osad X–XII w. uchodzi za załazek powstających pod koniec XIII w. miast [Münch 1946], które kształtowały się, pod wpływem czynników urbanistycznych, m.in. warunków przyrodzonych, gospodarczych, prawa i obyczaju oraz komunikacji [Tołwiński 1948]. W Wielkopolsce większość miast lokowanych jest w XIII–XIV w. Osadnictwo koncentrowało się przeważnie przy placu targowym, który z biegiem lat przekształcił się w rynek. Wzrost znaczenia osad wiązał się przede wszystkim z funkcjonowaniem szlaków handlowych oraz funkcji jaką pełniły [Kühnel 1918]. W przypadku Buku (ryc. 2) udokumentowane źródła już w 1257 r. wspominają Buk jako osada z kościołem składająca się z warownego grodu i podgrodzia. W szybkim czasie stał się siedzibą biskupów poznańskich. Powszechnie uznanie Buku za miasto łączy się z lokacją na prawach magdeburskich w 1289 r., której dokonał Przemysław II. Miasto otoczono murami i przez 600 lat pozostało w rękach biskupów poznańskich, którzy mieli tu swą rezydencję [Kwiatkiewicz i Lijewski 1998].

W bardzo szybkim tempie rozwijał się Stęszew jako miasto handlowe przy trakcie handlowym i komunikacyjnym z Poznania na Łużyce (ryc. 3), którego lokacja odbyła się w 1370 r.

W ciągu XVI w., w wyniku postępującej urbanizacji, blisko 25% ludności mieszkało w miastach. Zakładanie nowych miast trwało nadal, aż do poł. XVIII w. W tym okresie przeważnie lokowane były inne miasta prywatne, jak np. Czernejewo, Grodzisk Wielkopolski, Rawicz oraz badany Stęszew. Były to czasy rozwoju mieszczaństwa, dzięki udziałowi w dochodach z eksportu zboża. Do miast przybywały też nowe grupy osadników. Kolejną cezurą była połowa wieku XVII, gdy to w wyniku wojen, zniszczeniu uległo większość małych miejscowości. W Wielkopolsce w wyniku pożarów, głodu, epidemii, działaniom wojennym 2/3 domów opustoszało. Ubytek ludności miejskiej ocenia się na ok. 70%. W wyniku tej sytuacji zmienia się struktura społeczna, wzrasta liczba

mieszczan rolników, a także biedoty miejskie, dochodząc nawet w niektórych ośrodkach do 40%.

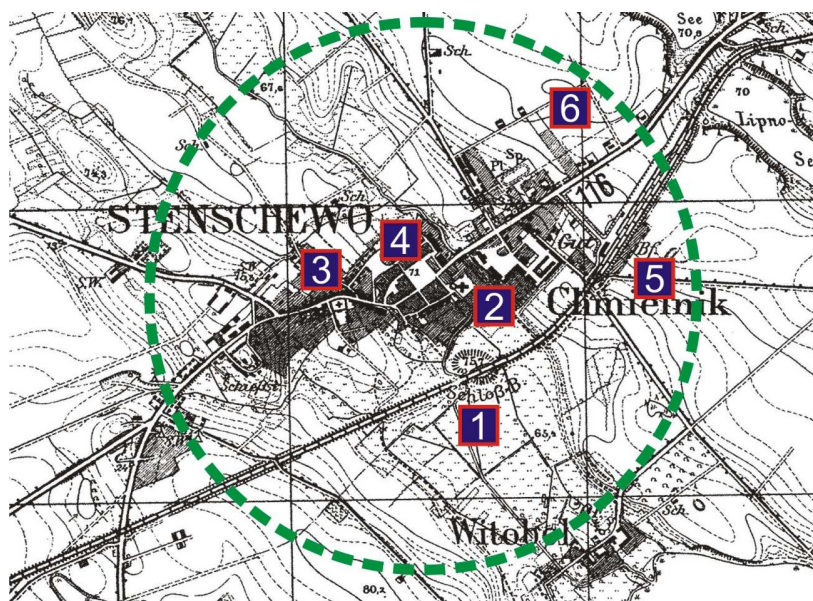
Ryc. 2. Buk, wycinek z mapy Messtischblätter nr 3665, skala 1:25 000: 1. – (dawniej: zespół kościoła ewangelickiego, mur., 1845, rozbud., 1895, przebud. 1962) obecnie: plac Reszki, Gminny Ośrodek Kultury, 2 – zespół kościoła parafialnego p.w. św. Stanisława BPA, 1838–1846, arch. Karl Fryderyk Schinkel, spalony w 1945 odbudowany w 1941–1951 pod kier. arch. Rogera Sławskiego, 3 – zespół kościoła cmentarnego p.w. św. Krzyża, 1760, restauracja 1966, 4. – plac targowy – Rynek, 5 – zespół bóżnicy, ul. Mury, murowana 1893, restauracja 1990–1993, 6 – dworzec kolejowy i zespół dworca kolejowego 1880, rozbudowany 1895 i po 1945, 7 – zabudowa na przedmieściach miasta; opr. Autor

Fig. 2. Buk, the 19th century map of the town: 1 – former evangelic church complex, 1845 (build-up 1895, rebuild 1962) presently: Reszka's Market, communal cultural centre, 2 – St. Stanislaw parish church complex, 1838-1846, arch. Karl Friedrich Schinkel, burnet in 1945, rebuild in 1941-1951 by Roger Sławski, 3 – St. Cross cemetery church complex, 1760, restored 1966, 4 – market square – Rynek, 5 – synagogue complex, Mury Street, build in 1893, restored in 1990-1993, 3 – railway station complex 1880, build – up 1895 and after 1945, 7 – suburbs development, Author

Zmiany ustrojowe wieku XIX, na ziemiach polskich dokonywały się w warunkach bardzo niekorzystnych, nie tylko braku własnego państwa, ale także podziałów politycznych wynikających z rozbiorów, Terytoria Rzeczypospolitej zostały podporządkowane w pełni systemom prawnym i polityce państwa zaborczego. Miasta Wielkopolski w granicach Prus szybko zyskały bardzo sprzyjające warunki rozwoju rolnictwa. Głównie miasta średnie i małe, nastawiły się

na obsługę rolniczego zaplecza. Były sprawnie zarządzane i dobrze zagospodarowane, stanowiły integralny element intensywnej gospodarki regionu.

Okres po II wojnie światowej to upadek małych miast, niektóre z nich straciły swoją funkcję administracyjną, która spełniały po 1918 r.

Ryc. 3. Stęszew: 1 – grodzisko przedhistoryczne – miejsce średniowiecznego grodu, 2 – kościół parafialny p.w. Trójcy Świętej, ul. Kościelna nr 3, murowany po 1440, restaurowany 1726, zniszczony pożarem 1770, odbudowany w nowej formie, w 1937 dobudowa zakrystii i prezbiterium, kilkakrotnie remontowany, 3 – kościół p.w. NMP Niepokalanie Poczętej, ul. Kościńska nr 39, murowany 1905, 4 – plac targowy – Rynek, 5 – zespół dworca kolejowego; dworzec, ul. Składowa, murowany przed 1909 r., 6 – zabudowa na przedmieściach miasta, (wycinek z mapy Messtischblätter nr 3766, skala 1 : 25 000); opr. Autor

Fig. 3. Stęszew, the 19th century map of the town. 1 – prehistoric ramparts – medieval town, 2 – St. Trinity parish church, 3 Kościelna Street, build after 1440, restored 1726, burnt 1770, rebuild in a new form in 1937 – enlargement of a vestry and presbytery, several times renovated, 3 – St. Virgin church, 39 Kościńska Street, build in 1905, 4 – market square – Rynek, 5 – railway station complex before 1909, Składowa Street, 6 – suburbs development (a fragment of Messtischblätter map, nr 3766, scale 1:25.000), Author

Współczesne struktury małych miast Wielkopolski. Z końcem XIX w., wraz z rozwojem infrastruktury technicznej i dynamiką budownictwa, struktura miast zaczęła stawać się coraz bardziej trudna do ogarnięcia. W strukturach tych zaczął przejawiać się chaos oraz różnorodność form. Nastąpił proces przemian, podczas których dochodziło do dezorganizacji przestrzeni struktury urbanistycznej miasta. Forma przestrzenna miejskich struktur historycznych ma charakter hierarchiczny związany z wartością funkcjonalną przestrzeni i semantyczną. Współczesne przekształcenia przestrzeni wynikające z przesłanek ekonomicznych, powodują niewłaściwy kierunek przekształceń w wyniku, którego następuje znaczna degradacja i obniżenie wartości kulturowych przestrzeni śródmiejskiej, która wpływa poważnie na pogorszenie poziomu życia mieszkańców

[Cichy-Pazder 1996]. Zachodzi zjawisko degradacji historycznych układów, a rozwój miasta przebiega zupełnie spontanicznie i nie uporządkowanie. Liberalna gospodarka ostatnich lat sprawia, że wszelkie działania w przestrzeni miast podlegają nowym regułom gry rynkowej. Efekty tej „gry” są pozytywne – co wyróżnia się napływem kapitału, inwestycji z udziałem inwestorów strategicznych, jak i negatywne, które wyróżniają się ignorowaniem zastanych wartości krajobrazowych. Oprócz pozytywów – możliwości napływu kapitału, inwestorów, może się wyrazić ignorowaniem poszanowania lokalnych warunków kulturowych, dobra mieszkańców i wartości krajobrazowych. Słabą stroną samorządów jest w tym wypadku brak zainteresowania swoim potencjałem przestrzennym, czyli – wartościami kulturowymi, zabytkowymi, krajobrazowymi i estetyczno-emocjonalnymi. Ludzie zaczynają być przyzwyczajeni do ignorancji i braku dbałości najbliższego otoczenia, a tym bardziej przestrzeni publicznych [Kosiński 2000].

Powiększający się standard życia mieszkańców powoduje zapotrzebowanie na wolne tereny i przestrzeń. Proces ten powoduje rozlewanie się miast oraz tworzenie nowych Centrów miast tak jak nastąpiło to w Murowanej Goślinie – obecne osiedle Zielona Wzgórza są wyraźnym przykładem rozrastania się współczesnego małego miasta¹. Najwyższe tempo wzrostu zaludnienia występuje w miastach satelickich i obszarach podmiejskich o małej gęstości zaludnienia.

Ryc. 4a. Buk – zespoły zabudowy śródmiejskiej (fot. autora)

Fig. 4a. Buk – the downtown dwelling area (photo by author)

¹ Osiedle Zielone Wzgórza Murowanej Goślinie powstało dla około 6 tys. mieszkańców pracowników oddziału Zakładów H. Cegielski w Poznaniu w Bolechowie. Projekt powstał w zespole autorskim pod kierunkiem prof. arch. Jerzego Buszkiewicza

Ryc. 4b. Buk – zespoły zabudowy mieszkaniowej z lat 80. (fot. autora)

Fig. 4b. Buk – the block estate dating back 1980s (photo by author)

Ryc. 4c. Buk – zespoły zabudowy podmiejskiej miasta (fot. autora)

Fig. 4c. Buk – the suburban dwelling area (photo by author)

Starzenie się ludności powoduje wzrost liczby małych, często jednoosobowych gospodarstw domowych, a trendy społeczno-ekonomiczne przyczyniają się do popytu na nowe mieszkania na obszarach przedmieść miast. Jednocześnie rosnąca wartość gruntów w śródmieściach małych miast powoduje, że mieszkania są wykupywane przez konsorcja i firmy, np. banki, przedstawicielstwa handlowe. Pomieszczenia te stają się coraz bardziej niedostępne dla mieszkańców, a proces ten doprowadza do wyludnienia śródmieść małych miast. Konsekwencją tego jest powiększająca się segregacja przestrzenna: oddalenie od miejsc zamieszkania, pracy oraz usług codziennych. Przykładem jest migracja mieszkańców dużych miast na tereny mieszkaniowe wysokiej jakości poza miejsce zatrudnienia – w małym mieście oraz dobre połączenie komunikacyjne z dużą metropolią w zasięgu 20–30 km. Jest to mniej więcej zasięg administracyjny powiatu poznańskiego. Takie wolne tereny małych miast i wsi dotyczą głównie przestrzeni miejskiej. Stanowią również przedmiot zainteresowania inwestorów wielkokubaturowych i wielkopowierzchniowych obiektów handlowo-usługowych. Tymczasem maleje zainteresowanie przestrzeniami śródmiejskimi już zagospodarowanymi i zaopatrzonymi w potrzebną infrastrukturę techniczną.

Ryc. 5a. Stęszew – zespoły zabudowy śródmiejskiej (fot. autora)

Ryc. 5a. Stęszew – the downtown dwelling area (photo by author)

Ryc. 5b. Stęszew – zespoły zabudowy mieszkaniowej z lat 80. (fot. autora)

Ryc. 5b. Stęszew – the block estate dating back 1980s (photo by author)

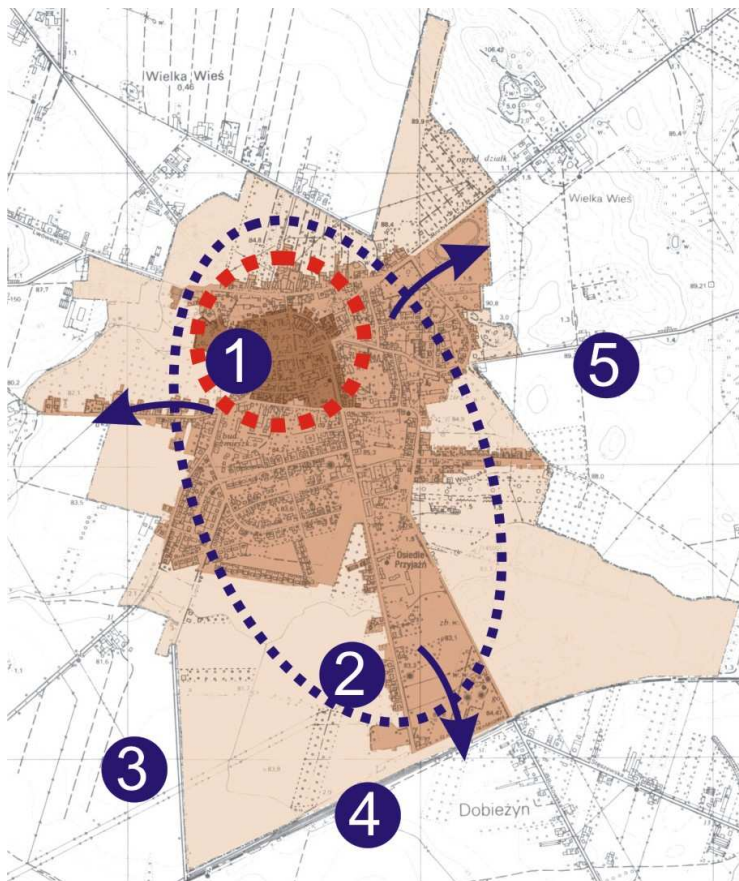

Ryc. 5c. Stęszew – zespoły zabudowy podmiejskiej miasta (fot. autora)

Ryc. 5c. Stęszew – the suburban dwelling area (photo by author)

Wpływ na wykształcenie poszczególnych struktur przestrzennych ma sposób powiązania poszczególnych elementów struktury, wyeksponowanie walorów kulturowych i kompozycyjnych przestrzeni, kształtowanie struktur przestrzennych na zasadzie podporządkowania elementów nadrzędnym strukturom oraz

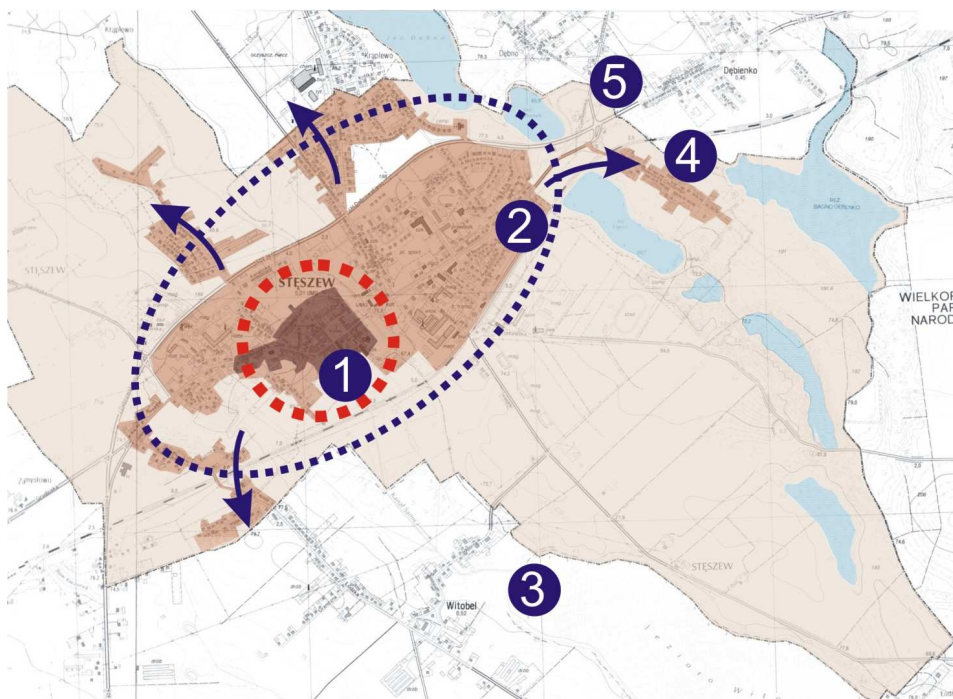
atrakcyjność przestrzenna. W tym przypadku są to obszary śródmieścia i przedmieścia, atrakcyjne przestrzenie centralne i specyficzne rejony ze szczególnymi obiektami architektonicznymi akcentujące te miejsca. Bardzo mocno uwidocznia się ekspansja budownictwa mieszkaniowego na przedmieściach miast. Zamieszkują te miejsca przeważnie ludzie, których zarobki i poziom bytu jest na tyle wysoki, że miejsca ich pracy w przeważającej większości znajdują się w Poznaniu, a dojazd do stanowiska pracy jest wkalkulowany w ich czas i poniesione koszty. Wydaje się, że na miejscowości w promieniu do 20–30 km bardzo mocno oddziałuje silniejsza aglomeracja. Obecna powierzchnia wymienionych miast zmieniła się w dużym stopniu za sprawą przemysłu oraz migracji ludności z dużych miast.

Ryc. 6. Buk: 1 – obszar historycznego śródmieścia, 2 – obszar przedmiejski, 3 – obszar podmiejski, 4 – droga kolejowa, 5 – droga krajowa, wycinek z mapy topograficznej 422.234 (Buk) w skali 1 : 10 000 w układzie 1965. Wydawca: Główny Urząd Geodezji i Kartografii, opr. autor

Fig. 6. Buk 20th century map of the town: 1 – historical city centre, 2 – outskirts area, 3 – suburban area, 4 – railway, 5 – main road, a fragment of topographic map 422.234 (Buk), scale 1: 10.000, 1965. Publisher: Main Department of Geodesy and Cartography, Author

W małych miastach wyodrębnić można stałe i niezmiennie cechy struktury: obszar administracyjny (określona przestrzeń oraz czytelne granice) (ryc. 4a, 5a), wyraźna skala miasta odróżniająca się od wielkich metropolii, malownicze położenie, użyty lokalny budulec, ulice kształtowane jako wnętrza urbanistyczne o nieregularnych obrysach, zabytkowość wielu układów przestrzennych oraz budynków, historyczny obszar, który pełni rolę administracyjną dla otaczających osiedli mniejszych [Gzell 1999].

Ryc. 7. Stęszew: 1 – obszar historycznego śródmieścia, 2 – obszar przedmiejski, 3 – obszar podmiejski, 4 – droga kolejowa, 5 – droga krajowa, (wycinek z mapy topograficznej N-33-142-A-b-4 (Stęszew) w skali 1 : 10 000 w układzie 1992. Wydawca: Główny Urząd Geodezji i Kartografii), opr. Autor

Fig. 7. Stęszew, 20th century map of the town: 1 – historical city centre, 2 – outskirts area, 3 – suburban area, 4 – railway, 5 – main road, a fragment of topographic map N-33-142-A-b-4 (Stęszew), scale 1: 10.000, 1992. Publisher: Main Department of Geodesy and Cartography, Author

Rosnące różnice w dochodzie i stylach życia znajdują odbicie w zróżnicowanych potrzebach mieszkańców. Dezintegracja społeczna staje się istotnym problemem. Wiele rodzin o wysokich dochodach opuszcza śródmieście miasta, przeprowadzając się na tereny podmiejskie (ryc. 4c, 5c). Biedniejsi zamieszkują wewnętrzne strefy lub osiedla mieszkaniowe „blokowiska” (ryc. 4b, 5b). Przemiany te spowodowały chaos przestrzenny i patologie społeczne pomiędzy zdevaluowanym centrum miasta a wznoszonymi nowymi budynkami na obrzeżach. Społeczeństwa posiadające coraz łatwiejszy dostęp do szybkich i wygodnych

środków komunikacji zaczynają tworzyć luźno rozrzucone enklawy mieszkaniowe niepowiązane żadnymi więzami z śródmieściem miasta.

Tabela 2. Przyrost demograficzny

Table 2. Demographic growth

Miasto Town	2004	2005	Ogólnie, % Total %
Buk	6,213	6,208	~ 0,50
Stęszew	5,222	5,251	

Największe przeobrażenia w przestrzeni osadniczej zachodzą w obrębie aglomeracji poznańskiej. Powrót Poznania do historycznej roli stolicy Wielkopolski stał się impulsem do umacniania intensywnego rozwoju funkcji metropolitalnej.

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z istotnych czynników decydujących o atrakcyjności terenu dla inwestorów. Proces „obrastania” dróg działalnością gospodarczą aktywizuje jednostki osadnicze leżące w pobliżu. Widać to nie tylko w obrębie aglomeracji, choć tam szczególnie, ale również w rejonie wszystkich dróg ekspresowych i krajowych, a w mniejszym stopniu – wojewódzkich. Najintensywniejszego rozwoju należy spodziewać się w rejonie węzłów autostradowych, dróg krajowych aglomeracji poznańskiej: Buk, Kostrzyn, Pobiedziska, Stęszew.

ZAKOŃCZENIE

Współczesna wielkość i zasięg terytorialny małych miast różni się znacznie od miast historycznych, co związane jest z aktywizacji przestrzeni przedmieść. Przeprowadzone badania wykazały potrzebę krystalizacji tych dwóch struktur i pozwoliły na sformułowanie stwierdzeń: w celu osiągnięcia harmonijnego układu struktury miejskiej: śródmieścia i przedmieścia należy skoncentrować się na zachowaniu istniejących struktur urbanistycznych, atrakcyjnych pod względem historycznym i ekonomicznym. Ważne jest także podejmowanie przedsięwzięć, które poprawią jakość życia społeczności lokalnej przez wprowadzenie funkcji usługowo-handlowych z ograniczeniem funkcji mieszkalnej, rozbudowę elementów infrastrukturalnych przyczyniających się do wzrostu więzi społeczności lokalnej. Podjęte kroki mają na celu rewitalizację przestrzeni miejskiej dla utrzymania walorów kulturowych i historycznych decydujących o tożsamości miasta jak i na aktywizacji obszarów podmiejskich.

PIŚMIENNICTWO

- Bagiński E., 1998. *Małe miasta w strukturze osiedleńczej Polski*. Ofic. Wyd. Polit. Wroc. Wrocław.
- Cichy-Pazder E., 1998. *Humanistyczne podstawy kompozycji miast*. Polit. Krakowska, Kraków.
- Czarnecki W., 1948. *Planowanie miast i osiedli*, t. 1–6.
- Gzell S., 2004. *Małe miasta jako wzorzec dla nowej urbanistyki*, „Urbanista”, 2, Warszawa.
- Kosiński W., 2000. *Aktywizacja turystyczna małych miast*. Polit. Krakowska, Kraków.
- Kühnel A., 1918. *Zasady budowy miast małych i miasteczek*, Wyd. Pol. Tow. Politechn. we Lwowie, Lwów.
- Kwiatek J., Lijewski T., 1988. *Leksykon miast polskich*. Muza SA, Warszawa.
- Münch H., 1946. *Geneza rozplanowania miast wielkopolskich XIII–XIV wieku*. PAU, Kraków.
- Tołwiński T., 1948. *Urbanistyka*, T. 1, *Budowa miasta w przeszłości*, Wyd. Min. Odbudowy, Warszawa.
- Zaniewska H., 1998. *Polskie miasteczka w okresie transformacji społeczno-gospodarczej*, Inst. Gosp. Mieszk., Warszawa.

RESHAPING THE SPATIAL STRUCTURES OF SMALL TOWNS IN WIELKOPOLSKA REGION. CASE STUDY OF BUK AND STĘSZEW

Abstract. The civilization and economical changes connected with such elements as demography, communication system and market economy influence spatial alterations within the polish small towns. New development tendency decreases importance of the town centre: in that part of the town there is a development stagnacy, contrary to the suburban areas that are developping intensively. This trend particularly is to be seen in the agglomeration zones.

Key words: composition, small town, suburb, town center